

Vývojová psychologie

Předmět vývojové psychologie

- základní psychologická disciplína
- studium psychického vývoje jedince od početí do smrti (ontogeneze), v širším pojetí zahrnuje i fylogenezi
- Studuje sled a povahu vývojových změn (podstatné a společné změny), vytváří vývojové charakteristiky jednotlivých etap vývoje, odvozuje obecné vývojové normy

Přehled témat přednášek z vývojové psychologie

- Předmět vývojové psychologie. Základní pojmy (psychický vývoj, vývojová změna). Modely psychického vývoje. Zákonitosti vývojových změn.
- Metody vývojové psychologie. Základní typy výzkumů ve vývojové psychologii.
- Faktory psychického vývoje, determinismus. Teorie psychického vývoje. Periodizace psychického vývoje (příklady periodizací).
- Vývoj v prenatálním, novorozeneckém a kojeneckém věku.
- Vývoj v období batolete.
- Vývoj v předškolním věku.
- Vstup do školy a kritéria školní zralosti.
- Mladší školní věk.
- Psychický vývoj v období dospívání.
- Období adolescence. Na prahu dospělosti.
- Specifika psychiky v období dospělosti. Charakteristika jednotlivých stádií dospělosti.
- Životní situace v rodinném a profesním životě v období dospělosti.
- Vývojové období stáří.

Doporučená literatura

- ČÁP, J. - MAREŠ, J. (2001). *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál. 656 s. ISBN 80-7178-463-X.
- FONTANA, D. (1997). *Psychologie ve školní praxi*. Praha : Portál. 384 s. ISBN 80-7178-063-4.
- KURIC, J. (1997). *Kompendium ontogenetickej psychológie*. Nitra : PF UKF Nitra. 194 s.
- MATĚJČEK, Z. (1991). *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství. 334 s. ISBN 80-04-24526-9.
- MATĚJČEK, Z. (2005). *Výbor z díla*. Praha : Univerzita Karlova. 445 s. ISBN 80-246-1056-6.
- MATĚJČEK, Z. (2000). *Škola rodičů*. Praha : Maxdorf. 285 s. ISBN 80-85912-29-5.
- PEŠOVÁ, I. - ŠAMALÍK, M. (2006). *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha : Grada. 152 s. ISBN 80-247-1216-4.
- PLEVOVÁ, I., PETROVÁ, A. 2012. *Obecná psychologie pro speciální pedagogy*. Olomouc: VUP.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. et al. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 189 s. ISBN 978-80-244-2433-0.
- VÁGNEROVÁ, M. (2001). *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha : Univerzita Karlova. 305 s. ISBN 80-246-0181-8.
- VÁGNEROVÁ, M. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁGNEROVÁ, M. 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Základní pojmy

- **Psychický vývoj** – složitý proces; sled tělesných a psychických změn kvantitativního i kvalitativního rázu, které jsou zákonité a nezvratné, vesměs progresivní, směřují od nižších forem k vyšším, od jednoduchých ke složitějším, dokonalejším;
- **Vývojová změna** = přechod od méně dokonalého projevu k dokonalejšímu, je relativně stálá, je v zákonitém vztahu k chronologickému věku (nastupují ve stejných věkových obdobích)
 - Biologická (zrání, tělesný vývoj)
 - Kognitivní (rozvoj poznávacích procesů)
 - Emocionální (změny emočního prožívání)
 - Psychosociální (vstup do školy)

Psychologický determinismus

- nic se neděje bez příčiny, podmíněnost prožívání a chování
- Environmentální (exogenistické) teorie – určenost vnějšími faktory (novorozenec – tabula rasa)
- Nativistické teorie (endogenistické) – duševní vývoj určen vrozenými biologickými mechanismy
 - ✦ Racionalistický přístup (růstové teorie, podtrhující volný vývoj)
 - ✦ Iracionalistický přístup (Freud – vývoj dán vrozeným programem, vyplývá z pudových procesů)
- Interakční pojetí
 - ✦ Mechanismy zrání a procesy učení, aktivita jedince

Modely psychického vývoje

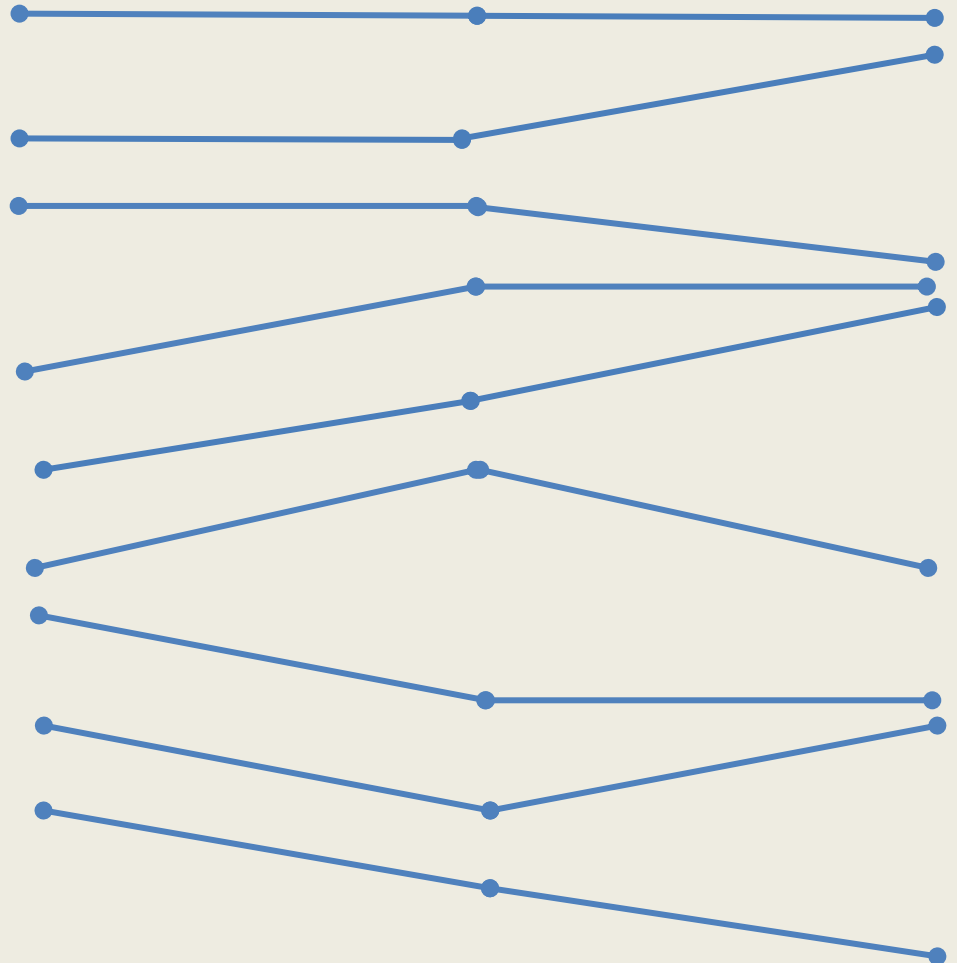

- Duševní vývoj - řada navzájem souvisejících změn. Znárodnění sledu vývojových změn vyžaduje vzhledem k různosti změn různé typy modelů vývoje:
- Kvantitativní modely
 - Vycházejí z představ o plynulém narůstání znaků a jejich sčítání/odčítání v průběhu vývoje
- Kvalitativní modely
 - Sledují specifickou vývojových změn
 - Předpokládají, že každý vyšší stupeň představuje něco nového, kvalitativně nové jevy. Vývoj je chápán jako sled fází.
 - Model stupňovitého vývoje
 - Model spirálovitého vývoje
 - Vývoj jako vrstvení
 - Vývoj jako výsledek vtiskování

Kvantitativní modely vývoje

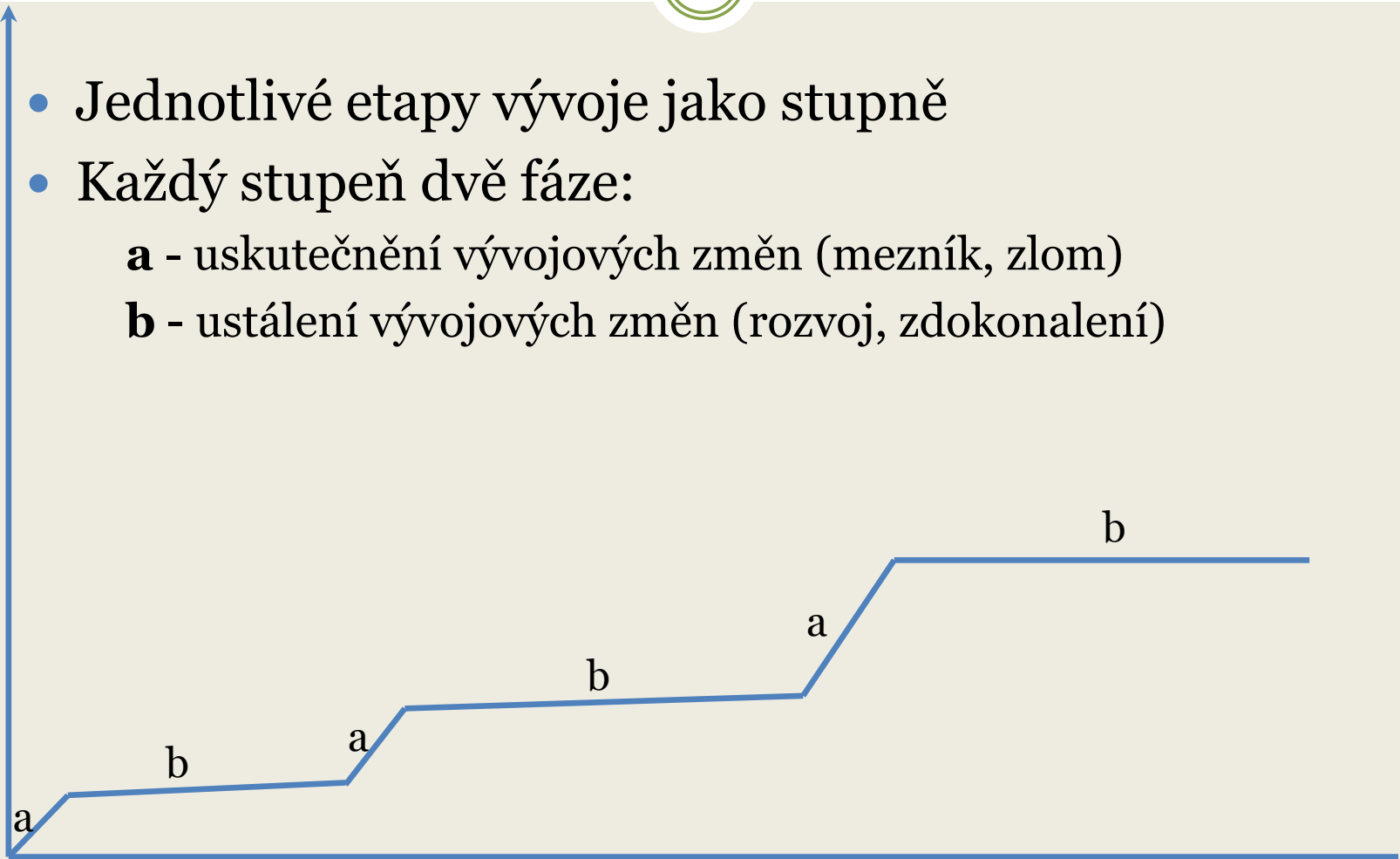
- **Konstantní průběh**
- **Akcelerační trend**
- **Retardační trend**
- **Pozitivní asymptomatický**
- **Pozitivní trend**
- **Konkávní trend**
- **Negativní asymptomatický**
- **Konvexní trend**
- **Negativní trend**

Model stupňovitého vývoje

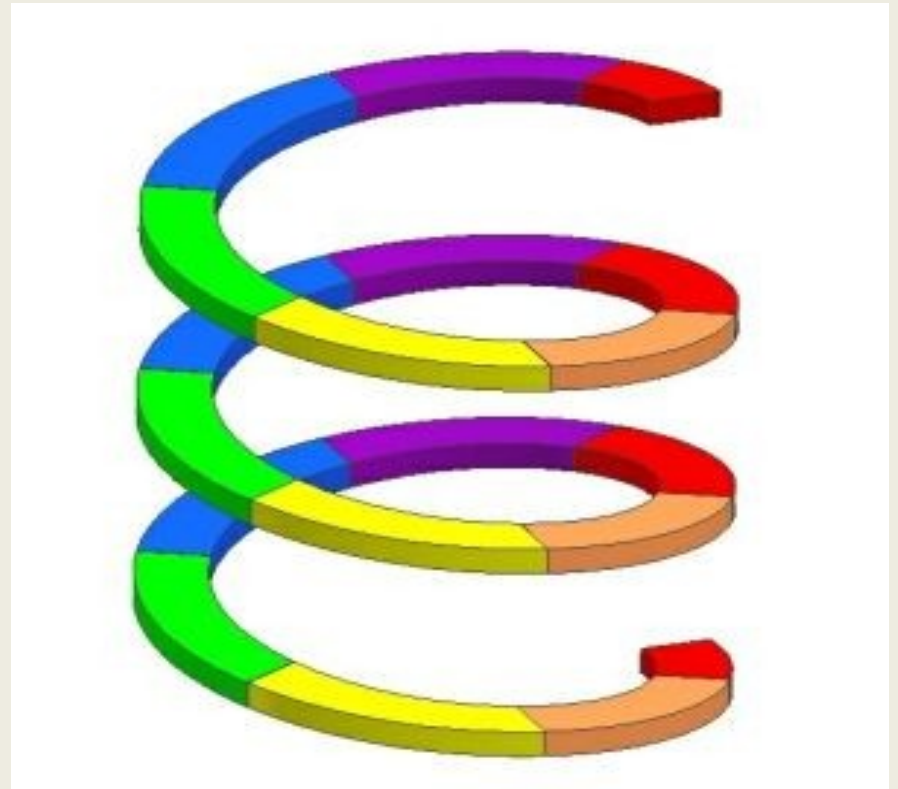
- Jednotlivé etapy vývoje jako stupně
- Každý stupeň dvě fáze:
 - a** - uskutečnění vývojových změn (mezník, zlom)
 - b** - ustálení vývojových změn (rozvoj, zdokonalení)

Model spirálovitého vývoje

- Nepřetržité opakování vývojových změn vždy na nové, jiné úrovni
- příklad: období podřízení období vzdoru
- Vývoj ve spirále obsahuje vzestup i regres (involuční změny ve stáří, návrat do dětství – egocentrismus, bezmocnost)

Další kvalitativní vývojové modely

- Vývoj jako vrstvení
 - Překrývání starých znaků novými (staré nemizí, přetváří se)
 - Nové zkušenosti, dovednosti zatlačují staré do nevědomí
 - Využití naučeného při osvojování nového
- Vývoj jako výsledek vtiskování
 - Aktivují se určité soustavy reakcí/chování, které jsou pak dlouho/trvale „vpečetěny“ do individua
 - Kritická/senzitivní období – časná, krátká období
 - Umožní jednorázové a rychlé osvojení stabilních mechanismů, ale jen ve zcela určité a časově omezené fázi, kdy je mozek plastický
 - Příklad: kachní, opičí mládě; kojeneček

Zákonitosti vývojových změn

- **Zákon diferenciacie a integrace**
 - PM aktivity stále větší rádius, širší souvislosti, jsou složitější, ucelenější (D a I vnímání; zvnitřnění psychických procesů)
- **Zákon směřování ke struktuře druhu**
 - Všechny fáze jsou zaměřeny k budoucí lidské podobě
- **Zákon vývojové nerovnoměrnosti**
 - Jednotlivé procesy se nevyvíjejí ve stejném tempu, ale podle důležitosti a potřeb – nejrychlejší vývoj mizní a nervový systém
- **Zákon vývojové retardace**
 - Rychlý nárůst – zvolnění – plató – zesilování retardačních tendencí
- **Zákon individuálního průběhu vývoje**
 - Pořadí vývojových období je stejné, vývoj není totožný; rozdíly genderové, individuální, jedinečnost vlivem působení mnoha faktorů

Děkuji za pozornost

